

Ivan Herbert Kuček
Zapotok 96
1292 IG
041 737 843
e.p. ivan.zapo@siol.net

Generalštab Slovenske vojske
Uredništvo publikacije Sodobni vojaški izzivi

Spoštovana odgovorna urednica,

Zadnja številka znanstveno strokovne publikacije Slovenske vojske, Sodobni vojaški izzivi (SVI), je izšla v angleščini. Odgovorna urednica je v uvodniku razložila, da uredniški odbor sledi standardom kakovosti znanstveno strokovnih publikacij v Sloveniji in širšem mednarodnem prostoru. V pismu bom poskušal razložiti zakaj se s to razlago ne strinjam zaradi rabe tujih jezikov v Sloveniji in posebej zaradi izmenične rabe slovenščine in angleščine v SVI. Zaradi pomena slovenščine, bom problematiko zajel širše, kot bi bilo potrebno zgolj zaradi nestrinjanja z jezikovno politiko uredništva SVI.

S tem ne želim reči, da je zaradi tega vsebina publikacije SVI manj vredna. Nasprotno, kakovost publikacije SVI narašča, žal pa vsebina poslanstva publikacije, ki naj bi razvijala znanstveno in strokovno misel v slovenskem jeziku ni dovolj prisotna. Temu ni vzrok zgolj potreba, da slovenski vojaki znajo izraziti svoje misli v tujem jeziku, temveč nedomišljena uredniška politika, ki ima formalno kritje v Navodilu za pripravo in izdajanje periodičnih publikacij Slovenske vojske, ki ga je izdalo Ministrstvo za obrambo. Peti člen Navodila je v nasprotju z Zakonom o javni rabi slovenščine, Zakonom o medijih in Ustavo Republike Slovenije.

Opuščanje, celo zanemarjanje razvoja slovenskega znanstvenega in strokovnega izrazoslovja se v Sloveniji izraža v nekritičnem sprejemanju tujk, predvsem anglizmov, kratic, uradnih nazivov in direktnih prevodov angleških besedil, ki zaradi manjka ali neuporabe slovenskih znanstvenih in strokovnih izrazov ne sledijo pojmovanju v slovenskem jeziku. Ta trend je bolj opazen v tehniško-tehnoloških in nekaterih družbenih vedah, kjer direktno ogroža neodvisni razvoj slovenskega jezika in s tem tudi enakovrednost v skupnosti evropskih narodov.

Slovenci smo do nedavnega bili brez državnosti, zato se strokovno slovensko izrazoslovje ni razvijalo na tako imenovanih državotvornih področjih. Narodno pripadnost, zavest in lastno državo smo ustvarili zahvaljujoč kulturnemu boju za uporabo slovenskega jezika. Slovenski jezik se je razvijal predvsem na področju humanitarnih ved. Razvoj slovenskega knjižnega jezika v naravoslovno-tehniških in družboslovnih vedah je potekal počasneje, na področju vojaške obrambe pa je ostal na najnižji ravni delovanja vojske in deloma tistih vojaških strok, ki temeljijo na tehniško-tehnoloških vedah z že razvitim slovenskim izrazoslovjem. Razvoju jezikovnega izražanja slovenske vojaške misli, kljub lastni državi ne posvečamo potrebno in z zakoni zapovedano pozornost. V strokovnem pisanju in posledično govoru je prisotna uporaba angleških besed in besednih zvez, neredko tudi zato, da se bolj natančno pojasni misel, ki je avtor ne ume smiselno oblikovati v maternem jeziku. Zato jo pogosto v oklepaju napiše v angleščini, oziroma v govoru brez pomišljanja uporabi angleško besedo ali celo kratico izvedeno iz angleščine.

Družbene spremembe, značilnosti delovanja in tehnologija modernih vojska povzročata nezadostno natančnost pomena prevedenih besed, besednih zvez in pojmovnih kategorij. Pomanjkanje slovenskih izrazov ali nerazumevanje vsebine s strani prevajalca, vnaša spremembe v vsebino prevoda in uporabo tujk, katerih pomen je neustrezno pojasnjen.

Posebej je ta pomanjkljivost prisotna pri prevajanju besed ali besednih zvez, ki pripadajo pojmovnim kategorijam, kot resursi, kapacitete, logistika, bojne zmožnosti, udarna sila itn. Ko je potrebno v pojmovno kategorijo v tujem jeziku, uvrstiti operativne in funkcionalne lastnosti v slovenščini prihaja do potrebe po novih besedah in besednih zvezah. Če le te nimajo zadostne opore v slovenskem izrazoslovju, se udomačijo v teoriji in praksi kot tujke, in še slabše, kot popačenke v vsakdanjem govoru. Razumevanje tujih besed in besednih zvez, prevajanje in smiselno uvrščanje v slovensko besedilo je pomembno za razvoj znanstvene misli in njen dosleden prenos v prakso. V nasprotnem lahko pride do nerazumevanje bistva in odstopanj v praksi.

Nikakor se ne morem znebiti občutka, da po pridobitvi državne samostojnosti zanemarjamo razvoj maternega, zlasti pa znanstvenega in strokovnega knjižnega jezika. Občasno zgleda, da pozabljamo na štiristo let zgodovine, ko smo bili brez lastne države, pa smo uspeli slovenščino razviti v suveren evropski jezik. Upada zavedanje o pomembnosti slovenščine, kot bistvene vsebine narodnega duha, ki omogoča narodovo samobitnost in prepoznavnost. Nekatera stališča in zahteve po »enakopravnosti« in rabi slovenščine, me utrjujejo v prepričanju, da je slovenščina ogrožena. Prenos dela suverenosti na zveze v katere se vključuje Slovenija, ne sme biti vzrok ali izgovor za omejevanje rabe slovenščine in njene suverenosti kot evropskega jezika. Nasprotno, zaradi ohranjanja narodne identitete, je potrebno krepiti razvoj in rabo slovenskega knjižnega jezika.

Navedel bom nekaj primerov neosveščene odnosa posameznikov in inštitucij do aktualne jezikovne realnosti. V dnevniku *Finance* je 12. 09. 2005. bilo objavljeno stališče dveh pomembnih sogovornikov: *Spremenimo Ustavo, naj bo Slovenija dvojezična*. Ali mnenje nekdanje prodekanice Ekonomske fakultete: »Slovenija bi morala postati dvojezična, podobno kot je Nizozemska storila pred leti.

Pred osamosvojitvijo smo upravičeno izpostavljali zapostavljenost slovenskega jezika v organih zvezne uprave, predvsem pa v JLA. Pri tem je treba vedeti, da je od leta 1974 naprej, JLA izdajala del pravilnikov, priročnikov in taktično - tehničnih navodil, ter vojaške doktrinarne dokumente tudi v slovenskem jeziku. Prevodi so glede razumljivosti bili podobni sedanjim prevodom iz angleščine. Kljub temu, da je bil izdelan slovensko-srbohrvaški vojaški slovar so bili prevodi polni »srbizmov«, ki jih lahko zasledimo še danes.

Pojavljajo se razmišljanja o »objektivni nujnosti in obstoju razlik« med elito in množico, ki ji je lastna »brezbrižnost učečih«. Morda je vprašanje pretirano, toda opravičljivo. Nekdaj je slovenska »elita« govorila nemško, ali bo sedaj angleško?

Razprava o uporabi slovenskega jezika na univerzi in v znanstvenih razpravah je v Sloveniji obremenjena z nasprotjem med zgodovinsko izkušnjo in sedanjimi pogoji za uporabo slovenščine, ki so v veliki meri pogojeni z zahtevami kapitala, kar je najbolj vidno v neoliberalni reformi slovenske univerze.

Pojavljajo se mnenja o potrebi po učinkoviti internacionalizaciji univerze, zato naj se odpravi ustavno zahtevo po predavanjih v slovenščini. To stališče sovpada z mnenjem Strateškega sveta za reformo gospodarstva pri prejšnji Vladi RS. Ta se je zavzemal za odpravo omejitve

rabe angleščine pri prenašanju sodobnih znanj. Odločitev uredništva SVI o objavi nekaterih številčk publikacije zgolj v angleščini je neprimerno blizu stališča omenjenega sveta.

Globalno angleščino, kot učni jezik globalne univerze, ki se pojavlja v času postmoderne družbe skušajo nekateri vzporejati z latinščino, kot univerzalnim učnim jezikom srednjeveške univerze. Pri tem zanemarjajo dejstvo, da v srednjem veku nacionalni jeziki niso poznali pojmovnega aparata srednjeveške znanosti zaradi elitizma njenih nosilcev. Z meščansko in industrijsko revolucijo je pojmovni aparat latinščine, kot jezika brez govorca postal ovira za hiter razvoj družbenih in naravoslovnih znanosti. Zato so se začeli razvijati znanstveni nacionalni jeziki, med njimi tudi angleščina in slovenščina. Prav razvoj slovenskega znanstvenega jezika je omogočil ustanovitev Univerze v Ljubljani leta 1919.

Posamezni znanstveniki menijo, da je sodelovanje tujcev v naših univerzitetnih programih ključno za razvoj naše znanosti (Delo 16. 07. 2004). Udeležba tujcev je danes nujna, nikakor pa se ne morem strinjati, da je njihova udeležba odločujoča za prepoznavnost univerze in posledično slovenske znanosti. Ali bo univerza znana samo po geografski legi? Ali bo naša znanstvena misel še prepoznavna kot slovenska?

Cilji publikacije *Sodobni vojaški izzivi* so sodelovanje v strokovnem izobraževanju, izpopolnjevanju in posodabljanju znanj potrebnih za razvoj obrambnega sistema in obveščanje o raziskavah, pomembnih za obrambo. Ker SVI izmenično izhaja v slovenščini in angleščini sodim, da je po mnenju uredništva to dovolj za razvoj, enakovrednost in zakonitost uporabe slovenskega in tujega jezika na področju obrambe. Takšno stališče ogroža razvoj slovenščine, ki mora znotraj Slovenije biti edini pogovorni, znanstveni in strokovni jezik. Samoumevno je, da se v razpravah in publikacijah v katerih sodelujejo tujci, souporablja njihov jezik, toda ne na račun rabe slovenskega knjižnega jezika. Samo tako bo slovenščina suveren steber samobitnosti Slovencev v skupnosti velikih narodov. Češki učitelj in pedagog Jan Amos Komensky je leta 1657 v »Veliki didaktiki« izpostavil načela, po katerih se je »nujno učiti tujih jezikov, poznati jezike sosednjih narodov, najskrbneje pa se moramo učiti materinščino in latinščino, tako da oba jezika popolnoma obvladamo«. (op. pisca) Tega ne bomo dosegli z izmenično uporabo enega ali drugega, temveč s hkratno enakovredno uporabo obeh, kar ju medsebojno plemeniti in razvija.

Sklepne misli in predlogi:

Jezikovna prepoznavnost ima za državotvorne narode, zlasti številčno majhne, neprecenljivo večpomensko vrednost. Za znanost in kulturo je ključna vsebina prepoznavanja književni jezik. Ta z identitetno vlogo oznanja kje so meje naše državitvornosti.

Smo na razpotju, ko je potrebno odločno krepiti vlogo slovenskega knjižnega jezika in zavest o jezikovni različnosti kot prvine samobitnosti. Ali zmoremo v slovenščini kot državotvornem jeziku biti konkurenčni v znanstveni ponudbi in povpraševanju? Verjamem, da lahko z našo zgodovinsko izkušnjo, jezikovno enakopravno sodelujemo v ustvarjanju multikulturne Evrope, pod pogojem, da v razvoj slovenske kulturne in znanstvene misli, ter strokovno prakso, vključimo napore za ohranitev in razvoj jezika. Razvoj izrazoslovja pomeni ustvarjanje novih nazivov, dodajanje novega pomena obstoječim besedam in uvajanje splošno sprejetih besed v globalni znanosti.

Slovenski vojak mora slovensko misel prevajati v angleščino in ne obratno. Naloga obrambne znanosti in publicistike je razvoj strokovnega knjižnega jezika, ki bo omogočil tok vojaške

misli v slovenskem jeziku. Zato se ne strinjam z uredniško politiko, v delu, ki se nanaša na uporabo jezika v publikaciji SVI.

Predlagam, da se uredniški odbor in uredniški svet seznanita s pismom, ki sem ga napisal z dobrim namenom in željo, da bo dobrodošlo pri snovanju rešitev za rast strokovne, znanstvene in jezikoslovne kakovosti publikacije SVI. Ob morebitni razpravi o vsebini in predlogih v tem pismu, naj uredništvo poskuša odgovoriti na vprašanje. Komu je namenjena publikacija SVI? Ne zgolj jezikovno, tudi vsebinsko.

Uredništvo SVI naj preuči umestnost pobude za izdelavo kriterijev razvoja slovenskega standardnega znanstvenega in strokovnega izrazoslovja na področju obrambe in zaščite.

Uredništvo SVI naj razvoju strokovnega slovenskega izrazoslovja posveti najvišjo skrb, tudi preko razpisa za strokovne in znanstvene prispevke o rabi in razvoju slovenskega knjižnega jezika na področju obrambe in zaščite.

Morda bi bilo oportuno razmisliti o polemiki na straneh SVI. Te polemike ne smejo prerasti v filipike. Za objavo polemike naj veljajo ista pravila kot za osnovni prispevek. Lahko bi bile objavljene v naslednji številki, ali pa bi bile objavljene v posebni številki.. To bi sprostilo znanstveno in strokovno razpravo, ter omogočilo vpogled v dejanski doseg, vpliv in praktično vrednost objavljenih prispevkov.

Publikacija SVI naj izhaja v tiskani obliki za potrebe tujcev in domačih inštitucij v angleščini. Za ostale uporabnike naj bo objavljena na spletni strani v slovenščini in angleščini.

Uredništvo nima obveznosti do avtorja pisma. Pobude izražene v pismu so last uredništva.

Zapotok, 05. 01. 2012

Uredništvu in uredniškemu svetu želim veliko osebnega zadovoljstva in prijazno ustvarjalno okolje.

Lep pozdrav!

Ivan Herbert Kukec

V vednost:

- brigadir Branimir Furlan, odgovorni urednik
- generalmajor Ladislav Lipič, član uredniškega sveta

V prilogi »Odzivi« so mnenja nekaterih visokih častnikov SV. Namenjeni so zgolj odgovorni urednici za premislek, ker nimam pooblastila za publiciranje.

LP! IHK